

Asia: VN/13193/2022-OM-24

Luonnos hallituksen esitykseksi Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko Syyttäjälaitoksesta annettuun lakiin ehdotettavat säännökset riittävät tietosuojan vahvistamiseksi sen lisäksi, mitä rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään?

Säännökset ovat riittävät varsinkin, kun ne kirjaavat laintasoisesti sen, mikä on usein jo käytäntönä syyttäjälaitoksessa.

Ehdotuksessa on esitetty säädösratkaisuksi syyttäjälaitoslain muutos ilman erillislakia. Tämä on tarkoituksenmukainen ratkaisu ehdotuksessa kerrotuin perustein.

Lisäksi SSY kiinnittää varmuuden vuoksi huomiota siihen, että rikosasian henkilötiedot tulevat sellaisinaan esituskintaviranomaisilta, eikä Syyttäjälaitoksen henkilökunnalla ole resurseja tarkistaa niitä jokaista erikseen. Tietojen päivittäminen on tietenkin eri asia.

Onko syyttäjien suorittaman henkilötietojen käsittelyn kannalta muita lain täsmennystarpeita?

Ei.

Onko ehdotettava oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitoa koskeva ratkaisu toimiva?

SSY:n näkemyksen mukaan ratkaisu on toimiva, kunhan tietojenkäsittelyjärjestelmät toimivat. Niiden toiminta on kuitenkin suuri huolen aihe.

Pidättekö oikeushallinnon viranomaisen määritelmän muutosta tarpeellisena tai liittykö siihen ongelmia?

SSY pitää muutosta perusteltuna.

Muut huomiot/ lausuntonne hallituksen esityksen luonnoksesta

Yleistä

SSY pitää esitettyjä muutoksia lähtökohtaisesti perusteltuina ja tilannetta selkiyttävinä. Niissä myös säännellään lain tasolla ne varsin hyvät käytännöt, joita Syyttäjälaitoksessa jo on.

SSY pitää erittäin kannatettavana, että rikosasioihin liittyvien henkilöiden henkilötunnus ja yhteystiedot säädettäisiin salassa pidettäviksi, mikä on tärkeää oikeudenkäynnin turvaamiseksi ja ns. turpakäräjäien ehkäisemiseksi. On myös hyvä, että esitutkinta-aineisto säädettäisiin hävitettäviksi ehdotetulla tavalla, koska alkuperäiset aineistot jäävät joka tapauksessa esitutkintaviranomaisten säilytettäviksi.

Olisi myös tärkeää, että tietojenkäsittelyjärjestelmät – erityisesti AIPA – olisivat käyttäjän näkökulmasta luotettavia sekä tukisivat ja helpottaisivat tämän työtä. Valitettavasti ei ole näköpiirissä, että tämä toteutuisi. Ongelmia on tiedossa jatkossakin.

SSY toteaa, että ehdotuksen mukainen rikosasian ja esitutkinta-aineiston rekisteröityminen tapahtuu automaattisesti, kun rikosasia yhdessä esitutkinta-aineiston kanssa siirtyy esitutkintaviranomaiselta AIPA:an. AIPA:ssa ei edes ole erillistä rekisteröinti-toimintoa. Poikkeuksen tästä muodostavat ne tiedostot, jotka eivät mahdu AIPA:n ja jotka tämän takia siirretään verkkolevyille. Ehdotuksen mukaisen rekisteröitymisen myös tämän aineiston osalta täyttää se, verkkolevyn kansiossa on sama AIPA-numero kuin AIPA:ssa.

SSY pitää onnistuneena lain muotoilua siten, että se ei ole tekniikkasidonnainen, vaan mahdollisia uusia tietojärjestelmiä ja -ohjelmia voidaan ottaa käyttöön ja vanhoja muuttaa ilman tarvetta lainsäädäntömuutokselle. Erityisen onnistunutta on, ettei ole tarkoitus säätää mitään uusia velvollisuuksia jo kuormittuneelle Syyttäjälaitokselle.

Aineiston hävittämiseen liittyviä ongelmia

SSY pitää joiltain osin ongelmallisena, että rikosasian tiedot pitää hävittää, kun viisi vuotta on kulunut rikosasian lainvoimaistumisesta – jäljempänä ilmenevin perustein.

Vaikka syyttäjä on työssään itsenäinen, olisi syyttäjien työn yhdenmukaisuuden ja tasapuolisuuden vuoksi tärkeää, että heillä olisi käytössään aiemmat syyttäjien ratkaisut. Moni syyttäjä käyttää vakiintuneesti hakutoimintoja hakeakseen malleja ja ideoita syyteharkintaansa – pyörää ei pidä keksiä uudestaan. Vertailun vuoksi esimerkiksi hovioikeudessa kirjaston käyttäminen on tärkeä osa hovioikeuden työtä. Hovioikeudessa pidetään tärkeänä, että ”hovioikeuslaatu” pysyy korkeana ja että tuomioissa ja päätöksissä käytettävä kieli on riittävän yhdenmukaista. Tämä olisi soveltuvien osin tärkeää myös syyttäjän työssä. SSY pitääkin tärkeänä, että kaikki syyttäjien syyteharkintaratkaisut jäävät sellaisinaan syyttäjien käyttöön. Tämä tietysti edellyttää, että niissä ei ole ainakaan turvaluokiteltuja tietoja. Lisäksi esimerkiksi ainakin tiettyjen seksuaalirikosten osalta aivan avointa pääsyä pitäisi voida rajoittaa Syyttäjälaitoksen sisällä.

Joillain rikosasioiden vastaajilla on varsin pitkä rikoshistoria, joka ei täysin ilmene pelkästään rikosrekisteristä. Esimerkiksi pitkään jatkuneessa lähisuhdeväkivallassa voi olla tärkeää arvioida rikosrekisteriotteesta ilmenevää tarkemmin, mitä vastaajan entisyys pitää sisällään, jotta voidaan arvioida, ovatko hänen tekonsa olleet samanlaisia tai -tyyppisiä kuin parhaillaan syyteharkinnassa olevat teot. Tämä ilmeni aiemmista haastehakemuksista, jotka olisivat nopeasti rivisyyttäjän saatavilla. Jos hän arvioi haluavansa lisätietoa, hän voisi pyytää lainvoimaiset tuomiot tuomioistuimilta.

Syyttäjien oikeusturva tulisi turvata ottaen huomioon virkarikosten erityinen vanhenemisaika, jonka laskeminen saattaa alkaa myöhemmin kuin rikosasian vanhenemisajan alkaminen. Vastaavasti syyttäjän virkavastuun vanheneminen voi päättyä myöhemmin kuin viisi vuotta rikosasian lainvoimaistumisen jälkeen. On ongelmallista, jos ilmeneekin väitteitä virkavastuusta rikosasioissa, joiden aineisto on jo hävitetty. Jatkopohdinnan tarve voisi olla, missä laajuudessa ja millaisin kustannuksin tämä voitaisiin turvata. Ihan kaikkea ei kuitenkaan ole tarve säilyttää.

Lopuksi SSY toteaa sen ilmiselvän seikan, että perusoikeuksien turvaaminen on tärkeää ja syyttäjä päätyisi istumaan pitkää vankeustuomiota, jos hän ei ottaisi perus- ja ihmisoikeuksia huomioon työssään joka päivä. Siitä huolimatta niitäkään ei pidä liioitella niin kuin ei tietosuojakaan. Tietosuojasta on mahdollista huolehtia myös niin, että syyttäjän käytännön työ on riittävän toimivaa ja tehokasta.

Mäkelä Mika
Suomen syyttäjäyhdistys ry